

TÜKRÖK • HELYKERESÉS AZ ÚJ TÁNCNAK

Az Angelus Iván rendezte *Tükrök* című bemutató az első magyarországi független táncelőadásoként rögzült a tánctörténeti kánonban. Az 1982-es előadást az Új Tánc Klub keretében folyó mozgáskutatási műhelymunka készítette elő. A műhelymunkát, valamint az előadás díszletéül is szolgáló nagy tükrök beszerzését a Népművelési Intézet támogatta. A Stúdió K színház – melynek Angelus korábban tagja volt – több tagja is közreműködött az előadás vizuális és scenikai kialakításában, valamint a 180-as Csoport négy tagja írta és adta elő élőben az előadás zenei anyagát. A teltházias előadások a Jókai Művelődési Házban, a Bihari Táncegyüttes próbatermében voltak.

A labirintus-szerűen, sötét drapériákkal tagolt tér egyszerre kb. hetven nézőt fogadott be, akik dobogókon, párnákon foglalhattak helyet – minden egyes jelenetnél a tér egy másik pontján. Az előadás mindegyik jelenete az emberi test tükröződésének variációit mutatta be, melynek során mindig egyszerre látszódott a jelenlévő és a tükröződő test, s a néző a két valóság között pásztázhatott tekintetével. Az előadás nyolc jelenetéből öt részt a táncosok és zenészek adtak elő, három rész pedig a nézőké volt, akik szabadon mozoghattak az épített térben, interakcióba léphettek a térben elhelyezett tárgyakkal és egymással.

„Ritkán adatik meg a nézőnek az, hogy művészi élményen kívül közösségi élmény részese is legyen, hogy a tér, a zene, a játék olyan felszabadult légkört eredményezzen, amelyben idős és fiatal, a műfajjal vagy a szereplőkkel rokonszenvező és a véletlenül odatévedő egyformán és kötetlenül feloldódhasson a külvilág mindennapjainak stresszhatásai alól. Az etüd után már azok is felteszik kis tükröjelvényüket, akik kezdetben ódzkodtak ettől.”

Az est legemlékezetesebb jelenete Kálmán Ferenc szólója volt, melynek zenéjét Szemző Tibor szerezte és adta elő: *„A nézők számára valami különleges csodának hatott ez a produkció, ahogy a lassan, precíz, földhöz simuló mozdulatokkal dolgozó színész égi, azaz tükröbéli képét látva ugyanazt az élményt élhették át, amit a súlytalanság állapotában lévő emberek mozgását nézve. De amit az űrben a természet ereje visz végbe, azt itt egy optikai csalódás, egy csalás eredményezi. Ám ez a csalás a művészet csalása.”*

(Nánay István: *Tükrök. Egy mozgásszínház előadásai. Színház, 1982.*)

A *Tükrök*nek köszönhető, hogy Angelus meghívást kapott Jerger Krisztinától a Műcsarnokba, ahol 1982 szeptemberében nyílt Nicolas Schöffer első budapesti egyéni kiállítása. A *Tükrök* sikerét követő próbafolyamat során nyilvánvalóvá vált, hogy az alkotó- és előadóművészeti tevékenység folytatásához szükség van egy saját térre, ahol professzionális körülmények között lehet folytatni az Új Tánc Klub kereteiben megkezdett szakmai munkát. Így hozta létre Angelus Iván és Kálmán Ferenc 1983 szeptemberében a Kreatív Mozgás Stúdiót, egy alternatív kultúrteret, mely a hazai kortánc-élet meghatározó intézményévé vált.

ROZMÁR BÁL • A KREATÍV MOZGÁS STÚDIÓ, EGY ALTERNATÍV KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNY

A Rozmár bál című szólóelőadás Menyhárt Jenőnek – az Európa Kiadó énekesének – ösztönzésére jött létre 1987 februárjában: „Iván, kellene valami egyórás dolog a Club 2000-be jövő szombatra” – idézte fel Angelus Iván a felkérést a Test rítus tánc című tévéműsorban. Az egyhetes felkészülési idő szükössége mint dramaturgiai elv vezette tovább az alkotói folyamatot: az előadás tere és ideje is hasonlóképp lehatárolt. A táncos egy 2,4 x 2,4 méteres kockaszerkezetben mozgott, amely egy 4 x 4 méteres, 1 méter magas emelvényen állt. Mivel az Almássy téri Szabadidőközpontban működő Club 2000 nem színházi tér volt, az alkalmi színpadot a tánctér közepére állították, amit a nézők körbevettek. A zenei anyag a The Residents együttes 1980-ban megjelent Commercial Album című lemeze, amely 40 db egyperces számból áll. Az előadás során Angelus az egyperces zenei részekre improvizál különböző dinamikájú és térkonceptiójú mozdulatanyaggal. Az egyes részek előtt egy konferanszié olvasta fel az etűdök címeit, melyek nem egyeznek meg a felhasznált album címeivel, de a zene és a mozgás jellegével asszociatív kapcsolatban állnak.

„A műsor dramaturgiai újdonsága, hogy az epikus és drámai tánc az emelt gesztus és elvont mozgások szintézisét teremti meg. Humoros, groteszk és drámai pillanatok váltakoznak az avantgarde, jazz-rockzene kíséretű előadásban.”

(részlet az előadás promóciós szövegéből)

A Kreatív Mozgás Stúdió az 1980-as évek Magyarországon, a kultúrához és a közművelődéshez való viszonytól nem függetlenül, annak intézményi és ideológiai kereteire is reagálva jött létre. Helyfoglalás és -teremtés: egy alternatív találkozópontra, alkotóműhelyre, információ- és tudásközvetítésre alapított egyéni kezdeményezés. Mindez – felmérve és kihasználva az adott időszak körülményeit, lehetőségeit – egy kulturális profilú gmk, ha úgy tetszik egy „magán kultúrház”, keretében öltött formát. A szisztéma ismerős – ismeretterjesztés, előadások, órák, önképzés, klubélet –, de a preferenciák karakteresen mások. Egyedi mixet alkotnak: becsatornázzák a „hivatalos” társintézmények underground szereplőit, kezdeményezéseit, helyszínt biztosítanak, de ugyanakkor szerveznek és kezdeményeznek is – „kiközvetítik” a saját produkciókat, projekteket.

A KMS-t a tájékozódási igényből, út- és társkeresésből adódó kapcsolatrendszer tölti fel energiával, emberekkel, eseményekkel. A kialakított szakmai, közművelődési és pedagógiai koncepció így egyrészt „személyiségfüggő”, másrészt felismerhető benne a korra jellemző, laza szövevény, de sok területet lefedő – nem szakmai-céhes szempontok, s ugyanakkor a türt és tiltott tematika mentén is szerveződő – kapcsolati háló mintázata is. Épp ebből adódóan a mozgás, valamint az ehhez kapcsolódó „szolgáltatások” – a tanfolyamok, koncertek, események és előadások – jelentik a fő csapásirányt. A képzőművészet ebben a struktúrában az underground műfaji szempontokból amúgy is egymásba nyíló, átjárható peremvidékei – performanszok, helyspecifikus táncelőadások, városi intervenciók, divatbemutatók, s nem utolsósorban a művészetpedagógia – felől nézve jelenik meg.

KILENCES • HIVATÁSOS TÁNCOS KÉPZÉS

Az Angelus Iván által 1991-ben alapított Budapest Tánciskola (BuTi) célkitűzése a hivatásos táncos képzés volt. Az iskola intézményes státusza 1998-ban változott meg, amikortól szakközépiskolaként működött tovább, a minisztériumi – Angelus Iván által megírt – kortárstánc OKJ tanterv szerint. 2018-tól már nem működik ez az oktatási forma, mivel az ún. szakmaszerkezeti átalakítás után magánintézményként nem kapott állami normatív támogatást. 2005-ben a Budapest Kortárstánc Főiskola államilag elismert felsőoktatási intézményében folytatódott a hivatásos táncművészek és indult meg a táncpedagógusok képzése, az első tanévben négyéves főiskolai formában, a következő évtől pedig már a bolognai rendszer szerinti hároméves táncművész alapképzés és kétéves tánctanár mesterképzés formában indultak a szakok. 2019-től egy bővebb képzési struktúra kialakítása érdekében végzett akkreditációs munka eredményeként 2020-ban cirkuszművész alapképzés és mesterképzés, 2021-ben cirkuszművészstanár szakkal bővült a felsőoktatási szakok jegyzéke. A szakalapítási és indítási eljárások jelenleg is folyamatban vannak.

A *Kilences* a Budapest Tánciskola legtöbbet játszott kompozíciója, hagyományosan az első évfolyam bemutatkozó darabjaként kerül színre, rendszerint az est nyitányaként. Eddig legalább húsz alkalommal, nagyságrendileg 200 ember táncolta. A hétperces kompozíció Gabrielle Roth & The Mirrors Snake című zenéjére készült, amely a *Bones* című lemezen jelent meg 1989-ben. Első bemutatója 1992. november 19-én volt az I. Magyar Kortárs Táncszemle keretében, a Petőfi Csarnokban. A Budapest Tánciskolaként bemutatott *Cseréptörés II.* című műsorban kilenc rövid etűd szerepelt, melyek közül a nyitó szám – 9 * 16-os címen – a műsorfüzet által kollektív alkotásnak nevezett koreográfia volt.

Az első címváltozat utal a koreográfiai struktúra alapegységére, a 16 (2*8) számolásból álló 9 mozdulatsorozatra, melyek variálásából építkezik a kompozíció. Ezeket a miniatűr szólókat a 9 táncos maga hozza létre a darab próbafolyamata során. A 9 különböző mozdulatsor térbeli és időbeli elrendezése adja a darab – számos felújítás során is – állandó vázát. A térben szabályosan elhelyezkedő 9 fénykör jelöli ki az egyes táncosok helyét. A kompozíció jól átlátható iskolapéldáját adja annak, milyen módokon lehet megszervezni és variálni a mozgást térben és időben. A kompozíció építkezése azt is megmutatja, ahogyan a táncosok egymástól átveszik a mozdulatsorokat, s közben a nyitó szólóképből egyre komplexebb struktúra épül fel.

A 2009. május 4-én a Trafóban bemutatott *Yucca* avagy „*nekem a kilenc is páros*” című esten a hagyománytól eltérően az est végére került a *Kilences* kompozíció, és a szólók helyett páros táncokból építkezett. Az est ugyanis kilenc duettből épült fel, majd az egyes duettek egy-egy – 16 számolásnyi – részlete vált az estet záró tizedik etűd, a *Kilences* alkotóelemévé.

TAM TAM KLUB • TAM TAM GALÉRIA

• TAM TAM DOBKÖR

A nyolcvanas évek gazdag programkínálata a kilencvenes években Tam Tam Klub néven folytatódott a Csanády utcai Stúdió kb. 50 nm-es várakozóhelyiségében. A programszerkesztő 1991 őszétől egy évig Petri Lukács Ádám volt, később Szabados László és Méhész László lett házigazdája a helynek. A Klubba sokan jártak esténként, a mai romkocsmák hangulatát megidéző környezet, az (engedély nélkül is üzemelő) büfé és a változatos programok miatt. A Klub programkínálata sokszínű volt: irodalom, képzőművészet, zene, beszélgetések hetente váltották egymást, meghívott vendégek voltak többek között Garaczi László, Konrád György, Szilágyi Ákos, Donáth László, Eörsi István, Mérő László, Menyhárt Jenő, feLugossy László, Baksa-Soós János, Másik János, Szilágyi Lenke, Forgács Zsuzsa, Karczag Éva, Malou Airadou, Nagy Bálint.

A Tam Tam Galéria 1993 őszétől 1995 tavaszáig működött, a stúdió melletti pincében kialakított térben. A Galéria motorja Duliskovich Bazil és Váczy Román volt. Minden csütörtökön Képzőművészeti Főiskolás társaik munkáiból válogatott új egyéni kiállítás került a falakra. A kiállított munkákból katalógus készült.

A Tam Tam Dobkör szakmai vezetője Magyar Péter, az Európa Kiadó és számos alternatív zenekar dobosa volt. A hetente összejáró nyitott körben esetenként 5-12 fő zenélt, improvizált különböző ütőshangszereken: konga, djembé, derbuka, tikfa, rumbatök.

A MOZGÓKÉP SZEREPE AZ ISKOLÁBAN

A mozgóképek több szempontból is fontos szerepet játszottak az iskola négy évtizedes történetében. Az első évtizedben az információáramlásnak volt nélkülözhetetlen médiuma, hiszen a vasfüggöny túloldalára személyesen csak kevesen jutottak el, a hazatérők azonban magukkal hozták szalagon is a szakmai tapasztalataikat. Angelus Iván például 1980-ban a drezdai nyári kurzuson Super 8-ra rögzített dzsesszórát. A Jane Fonda aerobic-tréningjét bemutató VHS kazettát Koncz Zsuzsa adta oda a Kreatív Mozgás Stúdió alapítóinak. A budapesti Amerikai Nagykövetségtől sokadik kölcsönzés után a Stúdió megkapta a Martha Graham és José Limón filmeket. A megszerzett filmekből az Új Tánc Klub keretében rendszeres, nyilvános vetítéseket szerveztek. Másrészt a mozgóképek dokumentációs funkciója is fontos, mely 1985-től – a Soros Alapítvány támogatásából beszerezett – saját Panasonic A2 kamerával történt. Ennek köszönhetően a Stúdió és az iskola szakmai munkáját, az elkészült produkciókat ma is megismerhetjük.

Az iskola archívuma így tud igazán teljes lenni: fényképek, plakátok, műsorfüzetek, korabeli feljegyzések és levelek mellett egy tánciskola történetének rekonstruálásához elengedhetetlen, hogy mozgóképes felvételek is fennmaradjanak. Az idők során megtapasztalható technikai változások a hordozók formájában is követhetőek: az 1980-as évek Super 8-as felvételeitől a 2000-es években a DVD-kig jutunk el. Korán mutatkozott a hordozók elévülésével való szembenézés: a Tükrök előadásról készült Super 8-as felvételt (1982) egy fehér falra vetítve videokamerával új felvétel készült (1985), a Budapest Tánciskola Archívumának honlapján mindkét felvétel digitalizált (2018) változata megnézhető.